

ΘΕΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

ΥΠ.Ε.Π.Θ. Γ6/636 της 27.11.1986

Για την καλύτερη οργάνωση και απόδοση των προσπαθειών που καταβάλλονται για την σωστή ανάπτυξη του πολύπτυχου και ευαίσθητου τομέα της Ειδικής Αγωγής των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, θέτουμε υπόψη σας τα ακόλουθα και παρακαλούμε να λάβουν γνώση όλοι οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν στα σχολεία της περιφέρειας σας για ενημέρωση και εφαρμογή, με τη δική σας συνεργασία.

1 Είναι γνωστό ότι τα τελευταία ιδίως χρόνια το Υπουργείο μας και γενικότερα η Πολιτεία δείχνουν έμπρακτα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την εκπαίδευση και κοινωνική αποκατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Αυτή η εκπαιδευτική μας πολιτική πηγάζει από τις βασικές αρχές της παροχής ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών, της σχολικής και κοινωνικής ενσωμάτωσης και αλληλοαποδοχής των παιδιών με και χωρίς ειδικές ανάγκες, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της δημοκρατίας, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και μάλιστα του παιδιού (Διακήρυξη Ο.Η.Ε. 1386/20.4.1959) και του αναπήρου (Διακήρυξη Ο.Η.Ε. 3447/9.12.1975) και γενικότερα της αρχής της ανθρωπίνης αξίας και αξιοπρέπειας. Έτσι έχει επιτευχθεί σε σημαντικό βαθμό η απαιτούμενη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, της διοίκησης, των μαζικών μέσων πληροφόρησης και ιδιαίτερα του συνόλου σχεδόν των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων της εκπ/σης και φυσικά των γονέων και των μαθητών, με αποτέλεσμα ο τομέας της Ειδικής Αγωγής να γίνεται γνωστότερος και από την άποψη των δυσκολιών που παρουσιάζει και των λεπτών και μεθοδικών χειρισμών που απαιτεί.

2 Με το πνεύμα αυτό γενικά και για την καλύτερη αντιμετώπιση διαφόρων θεμάτων Ειδικής Αγωγής κρίνουμε σκόπιμο να σας υπενθυμίσουμε τόσο τις προηγούμενες σχετικές εγκυκλίους μας (Γ6/143/12.4.83, Γ6/399/1.10.84, Γ6/241/8.7.85 και Γ6/189/22.5.86) όσο και τις βασικές νομικές διατάξεις, που ορίζουν την εννιαετή υποχρεωτική εκπαίδευση όλων των ελληνόπουλων ηλικίας 5,5 - 15,5 ετών (παρ. 3, αρθρ. 2, ν. 1566/85), η οποία παρέχεται δωρεάν από το Κράτος στα σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σε όλα τα σχολεία των βαθμίδων αυτών γίνονται δεκτά χωρίς καμιά εξαίρεση όλα τα ελληνόπουλα, άσχετα αν έχουν ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες ή όχι, αφού η φοίτηση στις ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες δεν είναι υποχρεωτική, αλλά προαιρετική και μάλιστα όταν και όπου είναι δυνατό να παρασχεθεί. Συνεπώς κανένας μαθητής δεν επιτρέπεται να στερείται του δικαιώματος φοίτησης στο σχολείο επειδή παρουσιάζει κάποιο πρόβλημα, εξαιτίας μικρής ή μεγάλης παροδικής ή χρόνιας ψυχοσωματικής, νοητικής ή αισθητηριακής δυσλειτουργίας.

3 Η σύγχρονη Παιδαγωγική όμως και οι συγγενείς επιστήμες (Ψυχολογία, Ιατρική, Κοινωνιολογία κ.ά.) έχουν διαπιστώσει όπως γνωρίζετε, ότι τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να αναπληρώσουν τις ελλείψεις τους αν ενταχθούν σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, που οργανώνονται και παρέχονται: α) μέσα στην κανονική τάξη από τον τακτικό δάσκαλο, αλλά σε εξατομικευμένη βάση, β) σε ειδική τάξη που λειτουργεί μέσα στο κανονικό σχολείο, με περισσότερο καταρτισμένο και ευαισθητοποιημένο δάσκαλο, ο οποίος εφαρμόζει ειδικό πρόγραμμα υποβοήθησης των παιδιών (ανάλογα με τις ανάγκες τους) για μερικές ώρες την εβδομάδα και με στόχο να ξεπεράσουν τις ιδιαίτερες μαθησιακές δυσκολίες που συναντούν, γ) σε ειδικά τμήματα μέσα σε κανονικά σχολεία, όπου τα παιδιά φοιτούν όλες σχεδόν τις ώρες, επειδή παρουσιάζουν ειδικότερα και μονιμότερα προβλήματα {π.χ. τμήμα κωφών, βαρήκων σε κανονικό γυμνάσιο, λύκειο ή και δημοτικό σχολείο} και δ) σε ειδικό σχολείο συγκεκριμένου τύπου, που αρμόζει περισσότερο στο κύριο πρόβλημα που

αντιμετωπίζει ο μαθητής σε χρόνια, συνήθως, βάση {π.χ. ειδικό σχολείο για εκπαιδευσιμα ή ασκήσιμα νοητικά καθυστερημένα παιδιά, ή τυφλά, ή κωφά - βαρήκοα, ή σωματικά ανάπηρα, ή κοινωνικά δυσπροσάρμοστα). Η αξιολόγηση και επιλογή των μαθητών για τα ειδικά αυτά προγράμματα γίνεται με περίσκεψη και αυστηρότητα από τους εκπαιδευτικούς, που συνεργάζονται με τους γονείς και τις αρμόδιες ιατροπαιδαγωγικές υπηρεσίες ή τις διαγνωστικές ομάδες των Νομαρχιών. Η ένταξη των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα ανωτέρω ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, θα πρέπει να γίνεται πάντοτε με βάση την έκταση του προβλήματος που παρουσιάζουν και στα πλαίσια της αρχής: όσο το δυνατόν περισσότερο και συστηματικότερη ειδική αγωγή στα παιδιά που την έχουν ανάγκη, παρεχόμενη μέσα στην κανονική τάξη ή το κανονικό σχολείο και μόνο σε εξαιρετικές και βαριές περιπτώσεις να παρέχεται σε ειδικά σχολεία. Κλειδί επιτυχίας στις προσπάθειες αυτές είναι η αλλαγή στάσης και νοοτροπίας ολόκληρου του σχολείου ως οργανισμού (μαθητές, εκπαιδευτικοί, Διεύθυνση, γονείς), έναντι των παιδιών με ειδικές ανάγκες, χωρίς καμία υποτιμητική διάκριση ή μεταχείριση. Ιδιαίτερα μάλιστα κάθε εκπαιδευτικός είναι υπεύθυνος για το ψυχοπαιδαγωγικό και διδακτικό έργο που έχει χρέος ηθικό, επιστημονικό και υπηρεσιακό να προσφέρει σ' όλους τους μαθητές της τάξης ή του τμήματος όπου διδάσκει.

4 Τα ειδικά αναλυτικά προγράμματα για παιδιά με ειδικές εκπικές ανάγκες, στη βάση τους είναι ίδια με τα κοινά προγράμματα των σχολείων, αλλά κατάλληλα προσαρμοσμένα, ανάλογα με τις δυνατότητες και τις ανάγκες των μαθητών. Η προσαρμογή αυτή γίνεται από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς σε συνεργασία με τους σχολικούς συμβούλους, προκειμένου να αντιμετωπιστούν, οι υπάρχουσες ανάγκες και οι ιδιαίτεροι στόχοι. Στις πολύ δύσκολες περιπτώσεις (π.χ. στα ειδικά σχολεία βαριά νοητικά καθυστερημένων, δηλ. ασκησίμων) τα εκπαιδευτικά προγράμματα διαφοροποιούνται πολύ από τα συνήθη, γιατί πρώτιστος στόχος δεν είναι η παροχή γνώσεων και η καλλιέργεια δεξιοτήτων γραφής και ανάγνωσης ή αρίθμησης, αλλά ο εθισμός στην αυτοεξυπηρέτηση και η, κατά το δυνατόν κοινωνικοποίηση. Πάντως το μέγιστο ποσοστό παιδιών με ειδικές ανάγκες μπορεί να ενταχθεί στα προγράμματα του κανονικού σχολείου, ύστερα από μικρές σχετικές προσαρμογές. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο μελετά τη δημιουργία πλαισίων ειδικών αναλυτικών προγραμμάτων, όπου και θα καθορίζονται οι επίσημες κατευθυντήριες γραμμές για την αντιμετώπιση των διαφόρων περιπτώσεων.

5 Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου οι ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες είναι πολύ λίγες (και ίσως δεν είναι σκόπιμο να αυξάνονται, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις) και όπου οι μαθητές είναι ιδιαίτερα ευαίσθητοι λόγω της προεφηβείας και εφηβείας που διέρχονται, απαιτείται περισσότερη αγάπη και κατανόηση για το μαθητή με ειδικές ανάγκες από μέρους του σχολείου και καθενός καθηγητή χωριστά. Η αξιολόγηση της επίδοσης των παιδιών αυτών και η προαγωγή τους, σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, είναι ψυχοπαιδαγωγικά σωστό να γίνεται με διακριτική επιείκεια, σύμφωνα με το πνεύμα των άρθρων 16 και 21 του Συντάγματος, καθώς και των άλλων σχετικών διατάξεων (ν. 1566/85, Π.Δ. 603/82, εγκύκλιοι Γ6/143/12.4.83 και Γ6/399/ 1.10.84). Η αντικειμενικότητα για μια τέτοια αξιολόγηση εξασφαλίζεται, όπου δεν είναι εμφανής ή όλη κατάσταση του συγκεκριμένου μαθητή, και από ιατροπαιδαγωγική γνωμάτευση ή έκθεση αρμόδιας υπηρεσίας, που προσκομίζουν οι γονείς. Επιμένουμε στην εξάντληση κάθε επιείκειας και την επίδειξη έμπρακτης κατανόησης και παιδαγωγικής στοργής όχι μόνο προς τους μαθητές αυτούς, αλλά και προς ιούς γονείς τους. Μεταφερθείτε νοερά στη θέση τους και θα τους κατανοήσετε καλύτερα. Σχετικά δε με τη συμμετοχή των παιδιών με ειδικές ανάγκες στις διάφορες εξετάσεις, (την αντικατάσταση των γραπτών από προφορικές, την παραπομπή στην επιτροπή εξετάσεων φυσικώς αδυνάτων κλπ.), σας υπενθυμίζουμε τις διατάξεις του Π.Δ. 465/81, ΦΕΚ 129/15.5.81 για τις εξετάσεις γυμνασίου, του Π.Δ. 420/30.5.78, ΦΕΚ 86 τ.Α' για τις εξετάσεις λυκείου και το νόμο 1351/28.4.83, ΦΕΚ 56 τ.Α' και

τη σχετική απόφαση στο ΦΕΚ 163/22.3-84 τ.Β' για τις γενικές εξετάσεις λυκείου (εισιτήριες στα Α.Ε.Ι.).

6 Τελευταία γίνεται αρκετός λόγος για τη δυσλεξία, και το Υπουργείο έχει επισημάνει το πρόβλημα και έχει θεσπίσει ορισμένες διατάξεις για την υποβοήθηση των δυσλεξικών μαθητών κατά τις εξετάσεις. Το όλο θέμα απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Η διάγνωση της δυσλεξίας όταν δεν είναι καθαρά εμφανής, πρέπει να γίνεται από αναγνωρισμένη ιατροπαιδαγωγική υπηρεσία, γιατί η προέλευση της οφείλεται σε μια πολυαιτιολογία. Εκδηλώνεται ως ελάττωμα στη γραφή και στην ανάγνωση, ενώ κατά τον ελεύθερο προφορικό λόγο δεν παρατηρείται πρόβλημα, ούτε έχει σχέση με την νοητική ικανότητα και την κοινωνική συμπεριφορά. Στο σημείο αυτό επισημαίνουμε ιδιαίτερα το γεγονός ότι κάθε ανорθόγραφο άτομο και ιδίως παιδί των πρώτων τάξεων του δημοτικού σχολείου, δεν θεωρείται και δυσλεξικό. Μια τέτοια εκτίμηση θα ήταν μεγάλο λάθος με σοβαρές συνέπειες και δεν πρέπει να παρασύρεται κανείς από το αντίθετο γεγονός ότι το δυσλεξικό άτομο είναι και ανорθόγραφο και μάλιστα όχι μόνο με την έννοια της γραμματικής ή ιστορικής ορθογραφίας αλλά και με την έννοια της ορθής σειράς στη γραφή (και την ανάγνωση) των γραμμάτων και των συλλαβών των διαφόρων λέξεων. Επίσης ο κακογράφος δεν είναι πάντοτε δυσλεξικός.

Για τον σχετικό προσανατολισμό σας, παραθέτουμε μερικά χαρακτηριστικά δυσλεξικής γραφής:

Παραλήψεις, αντιμεταθέσεις, επαναλήψεις γραμμάτων ή και συλλαβών μέσα στην ίδια λέξη (π.χ. σχολείο αντί σχολείο, πότι αντί τόπι, 3χ3ι αντί έχει, 1896 αντί 1986 κλπ.

Χρήση κεφαλαίων γραμμάτων ανάμεσα σε μικρά.
Ακατάστατη ή καθρεφτική απόδοση γραμμάτων, λέξεων, αριθμών κλπ.
Η ανωμαλία αυτή, κατά την άποψη πολλών ειδικών οφείλεται σε πολλές αιτίες, όπως προαναφέρθηκε και κυρίως σε θεμελιακή υπολειτουργία μαθησιακών μηχανισμών, που έχει συνήθως οργανική βάση. Είναι κατά μεγάλο ποσοστό κληρονομική και συναντάται συχνότερα στα αγόρια παρά στα κορίτσια, σε αναλογία 4 προς 1. Η αντιμετώπιση της δυσλεξίας και των δυσλεξικών μαθητών δεν απαιτούν ειδικό σχολείο, αλλά εξατομικευμένη προσέγγιση από τον δάσκαλο τους μέσα στην κανονική ή την ειδική τάξη, όπου υπάρχει, με κατανόηση και φροντίδα πάντοτε ανάλογα με την έκταση του προβλήματος. Η συνεχής υπόδειξη της σωστής γραφής και ανάγνωσης των λέξεων και φράσεων, σε συνδυασμό με λογικές σε ποσότητα και ευχάριστες στην εκτέλεση ασκήσεις, καθώς και η καλλιέργεια της προφορικής έκφρασης, αποτελούν τρόπους σωστής αντιμετώπισης του προβλήματος. Ας σημειωθεί ότι η δυσλεξία δεν είναι διαταραχή του λόγου που απαιτεί λογοθεραπεία. Ο δυσλεξικός μαθητής θέλει ειδική προσέγγιση, ενθάρρυνση και σωστή ψυχοπαιδαγωγική αντιμετώπιση από το δάσκαλο του και γενικά από το σχολικό και οικογενειακό περιβάλλον, για να μη του δημιουργούνται αναστολές και συμπλέγματα κατωτερότητας.

7 Ο νέος θεσμός των ειδικών τάξεων μέσα στα κανονικά σχολεία έχει γίνει δεκτός απ' όλους, με πολύ ικανοποιητικά αποτελέσματα για τη σχολική και κοινωνική ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Για το λόγο αυτό υπάρχουν πολλές αιτήσεις για την ίδρυση τέτοιων τάξεων σ' όλη τη χώρα, που όμως είναι αδύνατο να ικανοποιηθούν και μάλιστα σ' όλα τα μεγάλα σχολεία συγχρόνως. Άρα οι ιδιαίτερες μαθησιακές δυσκολίες των μαθητών πρέπει να αντιμετωπίζονται με εξατομικευμένη διδασκαλία μέσα στην κανονική τάξη από τον τακτικό δάσκαλο σε συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο και το σχολικό σύμβουλο Ειδικής Αγωγής. Υπενθυμίζουμε ότι η ειδική τάξη ιδρύεται σε μεγάλη εκπαιδευτική μονάδα, εφόσον υπάρχουν τρεις βασικές προϋποθέσεις: α) παιδιά του σχολείου με ιδιαίτερες μαθησιακές δυσκολίες, β) δάσκαλος μετεκπαιδευμένος στην Ειδική Αγωγή και γ) πολύ καλός χώρος (αίθουσα) για τη στέγαση της.

Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και εφόσον ο αριθμός των μαθητών της τάξης (που δεν μπορεί να είναι μικρότερος του 10) και το πρόγραμμα λειτουργίας της το επιτρέπουν, είναι δυνατό να μετεγγραφεί στο σχολείο αυτό μαθητής με ιδιαίτερες μαθησιακές δυσκολίες προερχόμενος από άλλο κανονικό σχολείο, προκειμένου να παρακολουθήσει καί την ειδική τάξη. Την εκτίμηση των παραπάνω προϋποθέσεων αναλαμβάνει ο σύλλογος των διδασκόντων στο σχολείο σε συνεργασία με το σχολικό σύμβουλο και ιδιαίτερα με εκείνον της Ειδικής Αγωγής και εφόσον φυσικά υπάρχει έγκυρη διάγνωση του προβλήματος στο συγκεκριμένο μαθητή και σχετική αίτηση των γονέων. Η οργανική θέση του εκπ/κού που αναλαμβάνει την ειδική τάξη εντάσσεται στην οργάνωση του κανονικού σχολείου και ο ίδιος ανήκει στη Δ/ση του σχολείου και το διδακτικό του προσωπικό καθ' όλες τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα και έχει επιστημονικό καθοδηγητή και σύμβουλο το σχολικό σύμβουλο Ειδικής Αγωγής.

Η επιτυχής λειτουργία μιας ειδικής τάξης είναι υπόθεση όχι μόνο του δασκάλου που την αναλαμβάνει αλλά ολοκλήρου του σχολείου ως οργανισμού και φυσικά όλων των γονέων. Η αντιμετώπιση των ιδιαίτερων οικονομικών προβλημάτων για την οργάνωση και λειτουργία της ειδικής τάξης, γίνεται από τη Διεύθυνση του σχολείου και το αρμόδιο Γραφείο Εκπ/σης το οποίο μεριμνά μαζί με την εφορεία σχολείων για επιχορήγηση του σχολείου, σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες της ειδικής τάξης ή του ειδικού τμήματος.

8 Η πλήρωση των θέσεων στις ειδικές εκπαιδευτικές μονάδες όλων των τύπων με οργανικές τοποθετήσεις ή αποστάσεις γίνονται έγκαιρα και κατά προτεραιότητα, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις για τις μεταθέσεις- τοποθετήσεις εκπ/κών και την εγκύκλιο μας με αριθ. Γ6/189/22.5.86. Ιδιαίτερα επισημαίνεται η ανάγκη έγκαιρης πλήρωσης των θέσεων στα ειδικά γυμνάσια - λύκεια και τις σχολές ειδικής επαγγελματικής εκπαίδευσης, σύμφωνα και με την παρ. 12, του άρθρου 35, του νόμου 1566/85.

9 Η μεταφορά των μαθητών ειδικών σχολείων είναι ανάγκη να οργανώνεται έγκαιρα και με σαφείς όρους ασφαλείας και εκτέλεσης των δρομολογίων απ' το μεταφορέα, με την ευθύνη της Διεύθυνσης του σχολείου, της Εφορείας Σχολείων, του Γραφείου ή της Δ/σης Εκπαίδευσης και της αρμόδιας υπηρεσίας της οικείας Νομαρχίας. Δεν νοείται έναρξη μαθημάτων χωρίς εξασφάλιση της μεταφοράς των μαθητών από την πρώτη ημέρα, όπου τούτο εφαρμόζεται. Υπενθυμίζουμε ότι τυχόν προγραμματισμένη βραδύτερη έναρξη του ημερήσιου προγράμματος σ' ένα σχολείο, λόγω ανυπερβλήτων δυσκολιών στην εκτέλεση των δρομολογίων των αυτοκινήτων, σε καμία περίπτωση δε θα είναι σε βάρος των διδακτικών ωρών του προγράμματος. Βραδύτερη έναρξη θα συνεπάγεται και βραδύτερη λήξη.

10 Ιδιαίτερα επισημαίνουμε την ευθύνη όλων για την απαράδεκτη στέγαση ορισμένων ειδικών σχολείων. Μπορεί σε μερικές περιφέρειες να υπάρχει πρόβλημα σχολικής στέγης. Δεν επιτρέπεται όμως, για κανένα λόγο, το πρόβλημα αυτό να παραμένει άλυτο για τις μονάδες ειδικής αγωγής και τις ιδιαίτερες εκπαιδευτικοκοινωνικές ανάγκες των μαθητών τους ή να αντιμετωπίζονται με προχειρότητα απωθητική. Εξάλλου οι μονάδες αυτές ιδρύονται ύστερα από δικές σας προτάσεις στηριγμένες στην ύπαρξη των απαραίτητων προϋποθέσεων για τη σωστή λειτουργία τους. Γι' αυτό παρακαλούμε να συνεργάζεστε έγκαιρα με τις συναρμόδιες υπηρεσίες, και τους άλλους φορείς, για την επίλυση παρόμοιων προβλημάτων.

11 Τέλος επισημαίνουμε και πάλι ότι οι μαθητικές κοινότητες σε συνεργασία με τη σχολική επιτροπή, θα μπορούσαν να προγραμματίσουν διάφορες δραστηριότητες με στόχο την καλλιέργεια της αγάπης και κατανόησης προς τους συμμαθητές τους με ειδικές ανάγκες, την ισότιμη αποδοχή τους από την σχολική

κοινότητα και την ευρύτερη κοινωνία και την εξαφάνιση κάθε αρνητικής και αναχρονιστικής προκατάληψης γι αυτούς.

12 Οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων, οι σύλλογοι των γονέων και οι μαθητές καλούνται να βοηθήσουν ενεργά ώστε ο τομέας της Ειδικής Αγωγής των παιδιών με ειδικές ανάγκες να αναπτυχθεί σωστά και αρμονικά και να μην αποτελεί το περιθώριο της εκπαίδευσης ούτε πεδίο εκδήλωσης απλής συμπάθειας. Γιατί είναι ένας τομέας αναπόσπαστος από τη γενική μας εκπαίδευση, όπως και ο νέος νόμος 1566/85 θεσπίζει και η ποιότητα του θα σφραγίζει την ποιότητα ολοκλήρου του εκπαιδευτικού μας συστήματος καθώς και το πολιτισμικό επίπεδο της κοινωνίας μας.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΡΙΤΣΗΣ